

HLA SATEL

ZPRAVODAJ
MĚSTSKÉ
ČÁSTI
PRAHA 15

ČÍSLO
2022
ROČNÍK 28
NEPRODEJNÉ

6

WWW.PRAHA15.CZ

**POJĎTE S NÁMI
PLÁNOVAT
PODOBU
TROJMEZÍ!**
STR. 6

**OSLAVA LÉTA NA ZAHRADĚ
CSOP JANOVSÁ**

STR. 5

Hostivařská továrna na barvy vyrostla v polích, jež dnes protíná rušná Průmyslová ulice

Architektura v Hostivaři – Díl 17. Barevná Hostivař Viktora Materny

Firmu a továrnu na barvy, laky a fermeže, kterou založil František Josef Materna, jsme opustili v době, kdy její zakladatel v roce 1929 zemřel. Již několik let předtím její provoz ovšem řídil jeho syn Viktor, který se rozhodl přesunout výrobní proces do nových prostor v Hostivaři. Pojďme znovu otevřít příběh jednoho z neúspěšnějších podniků spojených s naší městskou částí.

Viktor Materna se výrazněji zapojil do chodu rodinného podniku v roce 1915, kdy mu bylo osmadvacet let, o dva roky později byl již jednatel firmy, plně ji převzal roku 1922. Viktor byl mladý, citlivý člověk, který zdědil jak otcovou inteligenci, tak jeho obchodní cit. K tomu byl nadšeným sběratelem umění, a to jak současného, moderního, tak mu učarovala exotická Čína či primitivní kultury afrických zemí, jejichž byl velkým propagátorem. A své nadšení pro umělecký svět dokázal hned po vstupu do firmy přenést dokonce i do rodinného podniku.

Průmyslový kubismus

Mladý Materna přišel s několika úpravami, předně zjednodušil sortiment firmy a zrušil doplňkový prodej drogistického zboží. Veškeré síly zaměřil na barvy a laky.

Holešovická továrna potřebovala již nutné úpravy a byl to právě Viktor, který najal na přestavbu svého přítele a architekta stále zvučnějšího jména – Rudolfa Stockara. Oba byli členy společnosti Artěl, zajímavého společenství umělců a průmyslníků, kteří se rozhodli obě zdánlivě nesourodá odvětví propojit (mezi členy

patřili také architekt Ladislav Machoň, typograf Ladislav Sutnar nebo malíř Václav Špála). Mezi jejich vzory patřila německá výtvarná škola Bauhaus či britské hnutí Arts & Crafts. Materna byl nejenom členem společnosti, ale též zasedal ve správní radě. A členkou byla i jeho žena, akademická malířka, výtvarnice a umělecká šperkařka Josefa „Fina“ Řivnáčková. Vzali se v létě roku 1912.

V případě holešovické přestavby byla výsledkem architektony vize famózní vstupní budova do celého areálu, kterou Stockar pojal v moderním kubistickém duchu a zároveň jí vtiskl podobu rodinné iniciály, velkého písmene M. Průčelí bylo omítnuto tmavě fialově s bronzově jasnými linkami a nápisem s názvem firmy. Úžasná práce s šestibokými krystaly ostatně v Holešovicích dodnes částečně vzdoruje developerům, ač je to souboj opravdu těžký a dnes se zbytek památkově chráněné původní budovy necitelně krčí mezi moderními prosklenými věžáky. Původně stavba byla dokončena v roce 1920.

Ovšem i přes rekonstrukci plnila rozlehlá holešovická továrna stále hůře a hůře svůj účel. Došlo zde k několika haváriím (dva menší požáry v letech 1920 a 1921, povodeň v létě roku 1931) a majitelé se rozhodli, že je potřeba modernizovat celé zázemí továrny zásadněji a nejlépe v místech, kde bude i do budoucna možnost budovy rozšířit. A to znamenalo podívat se po volných pozemcích někde jinde než v sevřeném prostoru mezi vltavskými břehy v Holešovicích. Maternovy kroky proto vedly na tehdejší okraj Prahy do Hostivaře.

Cesta barev do Hostivaře

Podobně jako v případě souběžně projektované a budované továrny na váhy Václava Červeného musel Materna už zamířit dále od nejlukrativnějších lokalit v bezprostředním okolí hostivařské železnice, kde se snadněji pracovalo s možností zavedení vlečky přímo do areálu továrny. Materna vybral a zakoupil parcelu převážně ležící na pozemku č. 796 asi kilometr a půl od nádraží.

Majitel firmy Viktor Materna (sedící uprostřed) měl vždy velmi dobré vztahy se svými zaměstnanci

Po dobré spolupráci s architektem Rudolfem Stockarem v Holešovicích nebylo překvapivé, že se Materna opět obrátil na něj. Dostal za to krásnou ukázkou plně funkční a přesto umělecky hodnotné a elegantní průmyslové stavby. Na okraj připomeňme, že architekt Stockar navrhl např. palác Báňské a hutní společnosti na rohu Jungmannovy a Lazarské ulice nebo památkově

Kubistické průčelí holešovické Maternovy továrny bylo dílem architekta Rudolfa Stockara

chráněnou Vilu Františka Vodníka na Barrandově, na níž se podílel i Václav Ittner, architekt právě sousedního hostivařského podniku na váhy.

V době vrcholících příprav stavby nové továrny bohužel zemřel zakladatel František Josef Materna, jemuž jsme se věnovali v minulém čísle našeho seriálu. Přesně o rok později, v době výročí Maternova úmrtí, udělal jeho syn vsutkový nečekaný krok. Ačkoliv investoval obrovské peníze do stavby nového hostivařského komplexu, založil současně soukromý penzijní fond pro zaměstnance své firmy a vložil do něj horentní sumu sto tisíc korun. Vše potom zastřešil výrazem památky ke svému otci a zakladateli firmy.

Reklama na Maternovu továrnu ze sborníku Almanach okresu Praha XIII (1934)

Firemní značka – orlice s iniciálami zakladatele Františka Josefa Materny

Méně úcty měli kasáři, kteří v říjnu 1931 přešli z holešovické Tusarovy ulice do zahrady místní mateřské školky, poté se po střeše tovární kůlny dostali do dvora stále ještě funkční továrny a odtud po železných schodech do kanceláře. Tady našli, co hledali – dvě pokladny. Menší železnou nedokázali otevřít, zato větší ohnivzdornou se jim podařilo úspěšně navrtat a po vyříznutí její boční stěny ukradli veškerý obnos určený na výplaty (dle některých zdrojů až 20 000 tehdejších

korun). Zloději byli výši kořisti natolik oslněni, že vedle kasy nechali pohozených 70 korun v drobných.

Orlice v Hostivaři

Mezitím ale pokračovaly práce na hostivařském pozemku. Základní stavební plány byly schváleny 2. května 1930, dělníci začali stavět 8. září 1930, oproti původnímu projektu měla komise několik výhrad, kupříkladu se nelíbilo dělení lakovny skleněnými příčkami, namísto kterých stavební úřad požadoval zděné či železobetonové. Stejně tak musely být všechny dveře samouzavírací a ohnivzdorné, musel být přistavěn záložní vodní rezervoár a proběhlo několik dalších úprav v dispozici samotného areálu. Komplexu vévodila dominantní hlavní budova, přičemž každá specializovaná výroba dostala svůj vlastní pavilon. Svůj měly stříkané laky, svůj emaily, oleje apod. Důležitá byla laboratoř pro vývoj dalších výrobků, chybět nemohly garáže či různorodé sklady, došlo i na zázemí pro dělníky v podobě jídelny, umývárny, šatny ad.

Stavba práce dokončili 28. listopadu 1931 a odborná komise vše zkolaudovala za účasti majitele i architekta Stockara 9. ledna roku 1932. Budova dostala číslo popisné 571 a dobový tisk ji nazval „ozdobou průmyslového stavebnictví“.

Výroba barev a laků v Hostivaři mohla započít.

Ředitelem provozu v továrně se stal František Žaba, disponentem Jiří Houdek, přičemž podnik zaměstnával okolo stovky dělníků. Kanceláře (a též dělnické byty) v této době firma držela v Jičínské ulici na Vinohradech, kde jí patřil dům s čp. 4 (jednou zde bude bydlet i herec Vlastimil Brodský). Vedle Prahy měla stálé zastoupení v Brně, Bratislavě a v Košicích. Maternova orlice, jeho firemní znak znázorňovaný v kombinaci s písmeny FJM, byla zárukou kvality po celé zemi i v zahraničí.

Nezapomínejme, že jsme na počátku 30. let, tedy v době celosvětové hospodářské krize, která se dotkla skutečně všech odvětví průmyslu. Mnohé firmy krachují, mnozí továrníci nemají na výplaty, dělníci leckde stávkují, nálada těžkne, stále radikálnější komunistický tisk tepe do všech kapitalistů a na žádném nenechá nit suchou. Také Viktor Materna musí více sledovat své účty a zruší kupříkladu placené směny o svátcích, nicméně na dělníky myslí a v září 1932 jim dokonce mírně přidá na hodinové mzdě. A potom udělá něco, co by asi žádný jeho konkurent nečekal.

Kapitalista s dobrým srdcem

Je to dva roky, co továrník Materna věnoval 100 000 korun na penzijní fond pro zaměstnance firmy. V závěru roku 1932, ačkoliv jako každý průmyslník čelí tíži krize, vyrazí dech všem – mezi stovku svých zaměstnanců rozdělí opět 100 000 korun, tentokrát jako mimořádné vánoční prémie. Oslaví tím zároveň padesát let od založení firmy svým otcem. Není divu, že se Maternově podniku veškeré stávky vyhnou obloukem, a dokonce zde

Zázemí hostivařské továrny s firemním vozem, cca 30. léta

proběhnou sbírky pro stávkující kolegy z nedaleké Štěpánkovy obuvnické továrny nebo pro severočeské horníky. O Maternově daru a charakteru píše všechny noviny napříč politickým spektrem – pochopitelně kromě těch radikálně levicových.

Ať se to komunistickým redaktorům líbí či ne, v málokteré továrně fungují tak dobré vztahy. O to větší šok přichází pro zaměstnance dva dny po silvestrovských oslavách na samotném počátku nového roku 1935. Inženýr Viktor Materna, sedmačtyřicetiletý otec dvou dětí, nečekaně umírá na následky zákeřné nemoci.

„Z našeho hospodářského života odchází krásný a ušlechtilý typ mladší podnikatelské generace,“ píše monogramista M a pravděpodobně osobní Maternův přítel v Národních listech. „Korektnost jeho postupu osobního i obchodního, provázená úspěšností v podnikání, jeho vzácná kulturní úroveň, jeho jemnost harmonicky provázená rozhodností odpovědného podnikatele a organizátora, stala se odedávna proslulou.“

Končila jedna velká éra. Viktor Materna byl alespoň ušetřen přihlížení řádění nacistů a nedožil se ani hořkého znárodnění svého podniku, jemuž s otcem doslova zasvětili své profesní životy. Po převzetí moci v zemi komunistickým režimem byla Maternova firma roku 1948 zařazena do národního podniku Spojené továrny na barvy a laky Praha, jenž se po několika přesunech jednotlivých závodů změnil v roce 1958 na národní podnik Barvy a laky. A právě jeho název nese konkrétně hostivařský podnik dodnes, ačkoliv se po sametové revoluci znovu vrátil do soukromého vlastnictví a od roku 2005 přestěhoval hlavní sklady a administraci do Horních Počernic. Ostatně z původní Stockarovy funkcionalistické továrny už dnes nestojí ani cihla a nahradily ji moderní haly. To už jsou ale zase jiné kapitoly firemní historie, na které v našem seriálu bohužel nemáme dost místa.

